

Oponentský posudek práce Kláry Blažkové: Próza Roberta Fulghuma a její postavení v literatuře
Oponent: Prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.

Nejprve krátký rozbor první stránky úvodu, který dokládá jistou formulační neobratnost autorky a nepřesnost v užívání pojmů:

„Roberta Fulghuma jsem poprvé poznala jako autora kratších literárních útvarů. Tématem jeho úvah a postřehů byly každodenní maličkosti, jež zpravidla přecházíme bez povšimnutí, ale které tvoří nedílnou a významnou součást našeho života. Téma, které se dotýká každého z nás, oslovovalo nezanedbatelnou část společnosti a vytvořilo z Fulghuma známého a oblíbeného tvůrce.“ - není jasné, proč se v jednu chvíli mluví v souvislosti s tématem Fulghamova psaní v plurálu, aby se v následující větě objevil singulár. Co je tedy téma (témata) jeho prací? Výsledek je nejasný. Nešikovná je i formulace „Roberta Fulghama jsme poprvé poznala jako autora“ Došlo k fyzickému kontaktu (tedy k poznání *face to face*), nebo šlo o poznání knih RF?

„V roce 2004 vydal tento autor první část svého románu Třetí přání, a tím se definitivně etabloval jako spisovatel! – před tím tedy spisovatel nebyl? Od kolika knih se počítá spisovatel? Autor jedné knihy není spisovatelem?

„Román, který měl premiéru v České republice“ - premiéra je slovo určené pro jinou oblast médií, než pro knižní kulturu.

„mohli bychom jej označit za bestseller“ – na základě čeho; že jsme se tak rozhodli? Nebylo by jednodušší podmiňující mohli nahradit tvrzením (nejlépe doloženým počtem prodaných výtisků)
„Jisté umělecké kvality románu byly zřejmé“ – jaké? Resp. Je možné začínat studii takto vágně?
Nebylo by lepší zvolit věcnější začátek?

„Zahrnout Třetí přání mezi díla nevyšší umělecké hodnoty (*mluvíme o jistých kvalitách textu, nebo nyní už o dílu nejvyšší umělecké hodnoty?*) přesto nebylo bez pochybností možné (*vágní*). Právě snaha definovat rysy, které brání zařazení díla k románům literárního kánonu (*nový pojem, mluvím o umělecky hodnotné literatuře nebo o kanonickém textu?*), mě vedla k zájmu o populární literaturu a následně o třístupňový vertikální model literatury.“

„V teoretické části práce naváží zejména na vertikální pojetí literatury, které rozpracoval Umberto Eco“ - tedy půjde o skutečné navázání a rozvinutí Eca, nebo se autorka opře o jeho přístup?

„Neopomenou rovněž čtenářské ohlasy, které mohou být užitečným zdrojem k vytvoření představy, jak je dílo vnímáno a jaký typ čtenářů přitahuje. Přičemž typem čtenářů není míněna určitá sociální třída, ale spíše pomyslná skupina recipientů.“ - tak půjde o konkrétní ohlasy, nebo o ohlasy pomyslné skupiny recipientů, a tedy o ohlasy, které autorka sama bude vytvářet jako možné reakce pomyslné skupiny čtenářů na text?

První kapitola 1.1 je vlastně přepsání dosud nepublikované studie Jany Vrajové o literatuře midcultu (jako historickém pojmu) (což autorka ostatně dokládá citacemi, tedy legitimně), pro založení práce je však redundantní. Zcela jistě by bylo možné začít až částí 1.2. funkčním vymezením základních pojmů. I zde by bylo na místě ubrat (tentokrát z nepublikované studie Dagmar Mocné), neboť účelem práce není založit oprávněnost pojmu, ale na základě jistých rysů definovat analytické nástroje pro rozbor textu a jeho přidružené k té které rovině vertikálního modelu.

Je sympatické, že autorka nepracuje v případě definic s jednoduchými tezemi a reflektuje jejich nepoužitelnost či spornost. To se týká např. reflexe výroku o tom, že roviny nižší a střední si vypůjčují z roviny vyšší. To zřetelně neplatí např. pro postmoderní literaturu, kde můžeme doložit časté výpůjčky opačným směrem, ale ani v případě dřívější literatury toto tvrzení zcela neplatí (jde o součást např. experimentu jak je tomu třeba u Hordubala, Čepa atd.) V důsledku tedy zřejmě nepůjde o jednotlivé postupy, ale o jejich funkční vztah k celku – a potažmo o celek jako takový. Nelze však souhlasit s názorem, kterým dokládá tuto reflexi, že prvky sci-fi, využitě u Ajtmatova, jsou případem kalku z roviny nízké do roviny vysoké. Sci-fi žánr a jeho postupy – zvláště v kontextu padesátých a šedesátých let, byl vnímán jako legitimní součást vysoké literatury (stejně jako i nízké), nebo si alespoň svoji účast v této rovině nárokoval (ostatně sváděl k experimentu, který dobově vyhovoval).

Tato část, kde se uvažuje o funkčním opodstatnění tříúrovňového modelu a jeho základních rysech je cenná pro další analýzu – a přestože vzbuzuje ještě otázky, je vlastním metodologickým jádrem následné práce a tedy není redundantní – na rozdíl od části předchozích. Redundantní je však opět medailon spisovatele, neboť z hlediska tématu neposkytuje žádné relevantní nástroje či informace k vlastní textové analýze, kterou proponuje práce. Navíc opět zde najdeme řadu formulačních neobratností pro styl bakalářské práce (navíc na katedře bohemistické) nevhodných: „Je všeobecně známo, že samotný Fulghum o dráhu spisovatele neusiloval“ (*všeobecně známo, samotný Fulghum*). Často se zde opakují informace (především ta o prvotině a bestselleru). Je třeba ve zkratce konstatovat, že oprávněnost tvrzení, že „důvodem této kratší exkurze do autorova života je přesvědčení, že by nám mohla pomoci k lepšímu pochopení Fulghumova psaní a následně i k hlubšímu porozumění románu“, se neprokázala.

Následující kapitola ukazuje nedostatek zájmu literární kritiky a opatrně konstatuje tento fakt v souvislosti s možným zařazením knihy do literární roviny. Je skutečně na místě opatrnost, neboť v současné kritické praxi (s omezeným zájmem o literaturu, literární život nebulvárního charakteru), tento vztah přestává jednoduše fungovat. Na základě tohoto dohledaného minimálního vzorku pak vlastně není možné nic usuzovat.

Mnohem podnětnější jsou kapitoly věnované stylu: Autorka zde konstatuje míšení spisovné a nespisovné češtiny (o jaký charakter nespisovnosti se jedná? Má se tu na mysli obecná čeština?)

Velmi přesvědčivé (v souvislosti s konstrukcí modelového čtenáře), jsou stylistické rozbory i analýzy promluv v jiném jazyce (citáty slavných osobností z dějin), stejně jako i neoriginálnosti obrazného pojmenování, tíhnoucího ke klišé, charakteru větné stavby. V této části autorka prokazuje schopnost jemné a pozorné analýzy. V případě úvah o kompozici mi chybí větší důraz na akcent dobrodružství a napětí, které má jistě nespornou roli v modelaci čtenáře a čtenářského postoje. Překvapilo mne však závěrečné tvrzení, že Fulghumův text není možné jednoznačně přiřadit k nějaké rovině na základě vlastností stylu (argumentováno složitostí kompozice – ta je dle mého jen zdánlivá) či zaváděním cizích slov (ovšem nutno doznat, že podobně jako v případě citátu, jsou tato slova volena opatrně). Rozcháším se tedy na základě analýzy s autorčíným tvrzením, ale zde je to dáno spíše větší zkušeností a s množstvím užitých textu v mém případě a v důsledku tuto svoji poznámku (rozdílné čtení) nevnímám jako výtku.

Část postavy: na rovině postav se konstatuje (jako výsledek analýzy) typizovanost, to je přesné a přesně doložené pozorování. Drobností jinak pěkné části je, že autorka ponechá bez povšimnutí to, co se nabízí dalšímu pozorování, řekne sice, že si autor vybírá za své postavy „lékaře, herce, špióny, spisovatele, vědce“, ale z exkluzivity těchto zaměstnání nevyvodí závěr (který by ji mohl přivést do kontextu postav nekonečných telenovel). Opět je věcí názoru, zda to, co autorka označuje jako zcizující u charakteru postav, je skutečně zcizením (stárnoucí seladon vlídně mudruje o samotě bez existencionálního ponoru a jen předstíráje úzkost v pohodlí svého mentálního divanu):

„Alex se zamiluje do mladší ženy. V základu by byl dokonalým hrdinou romantického příběhu nízké literární roviny – bohatý, inteligentní, autorem popisovaný jako krásný – avšak jen odmyslíme-li si jeho roky. Alexovo stáří nám nedovoluje vidět v něm nekomplikovanou postavu milovníka. Hlavním zpochybňujícím prvkem v jeho případě je tedy věk. Zámožného staršího vdovce ucházejícího se o mladší dívku si dokážeme představit ve veselohře, ale Fulghum Alexe zesměšňujícím způsobem nepojímá. Místo výsměchu nám Fulghum nabídne problematiku stáří, lásky v tomto věku, opuštěnosti a vyrovnávání se s minulostí. V postavě Alexe je tak možné spatřovat hlubší existenciální problematiku, kterou bychom u hrdinů nízké literární roviny nenašli. Alex na závěr první knihy své milé říká:

„Bojím se, že upadnu a zlomím si kyčel, bojím se, že budu upoutaný na lůžko, že budu senilní, nebudu mít svůj život ve vlastních rukách a umřu sám. Umírání se nebojím. Ani bolesti. Nebojím se, že se o mě ke konci budou starat cizí lidé. Nic z toho mě neděsí. Je to takhle: já se bojím, že do té konečné temnoty budu padat úplně sám. A vůbec nejvíc se bojím vlastního strachu.“ (Fulghum 2004, s. 450)

Podobně pěkná jako analýzy stylu a postav je analýza úporné didaktičnosti Fulghamova textu, charakter realističnosti popisu (zde už je povšimnuta exkluzivnost prostředí, nadbíhající klišé představ, jež čerpají z typických reprezentací a neoriginálně z oblasti kulinářských zážitků). Podobně

přesvědčivá je analýza kalků ze špionážního žánru, milostného románu. Opět se jen neztotožňuji se závěry precizně provedených analýz (zdá se, že autorka má předjednáno hluboké přesvědčení o autorských kvalitách Fulghama a jeho hlubokém pohledu na věci): „Prvky roviny nízké nebrání hlubšímu vyznění románu a jejich propojení s postupy literární tradice nenarušuje celistvou strukturu díla. Zdá se, že Fulghum umí využít obou krajních rovin a vytvořit produkt, který se přijímá snadněji než díla roviny vysoké, ale vyhýbá se banálnosti a předkládá i závažné problémy. Tedy produkt roviny střední.“ Já si navzdory všemu uchovávám přesvědčení o banalizující pseudofilosofii Fulghamova psaní.

Shrnutí:

Práce Kláry Blažkové je po počátečních rozpacích, které oponent zakoušel (spojených se stylem úvodu, metodologickém vymezení a redundantní biografií) prací, kterou autorka prokazuje schopnost velmi pozorné analýzy, schopnost přesně si rozplánovat práci a přistupovat k textu systematicky. Závěry, které nabízí, jsou tam, kde je možné je opřít o jasnou řeč metody, přesvědčivé, tam, kde vyžadují větší čtenářskou zkušenost a rozsáhlejší textovou databázi (jako součást čtenářské kulturní encyklopedie) nedůsledné a svědčící o předpokladu, který nebyl (či nemůže být) kriticky zhodnocen a reformulován.

Domnívám se, že práce Kláry Blažkové je prací, která bez pochyb splňuje náročná kritéria bakalářské práce, a je proto připravena k obhajobě. O její úspěšnosti jsem přesvědčen.

Prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.

V Brně 5. 5. 2015